

ESKİ MİSİR'DA KADININ GERÇEKÇİ RESMİ

Safiye KIRLAR*

Realistic picture of woman in ancient Egypt

It's helpful to look at the "Woman" image at the Ancient Egypt in order to understand the role of women in today's society and world. Compared to Ancient Roman and Greece civilizations the woman in Ancient Egypt has an important role with respect to independence. When the Ancient Egypt is examined we see that equality between men and women exists. We arrive to that conclusion from the Ancient Egypt mythology.

The theme based under Egypt culture is god style kingdom. The underlying fact that the Egyptian culture has come to today's society with less change lies in religion.

Egyptians show nature as the source of god based energy. They replace animals in the nature with their own gods. The god based kingdom theme that exists in Egypt is based on the myth that the king and queen are present. For example the queen and her mother share the god-godlessness of the king and are considered as sacred. Being a queen complements the kingdom. Those could not be separated from one another. Every queen has her own property. In the absence of kings, it is a known fact that the queens are the head of the state. The queens have not attempted to obtain the state as a king. In Ancient Egypt an unusual and interesting case is that the queen is described as a man

In the kingdom family of Egypt, the power of woman is incredible godlessness.

* Yrd. Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Egyption Mail 16.12.1995 s.7 Hazırlayan Ashraf M.Sadek

Eski Mısır Tarihi, insanoglunun bu gezegende varoluşundan itibaren en eski tarihlerden (uygarlıklardan) biridir. Eski Mısır'da kadının rolünü belirlemek de dolayısıyla günümüz toplumu ve dünyasında kadının önemini belirleme açısından faydalı olur. Bu konu hakkında Dr. Zahi Hawass'a danıştığım da bana sunduğu araştırma bulguları büyüleyici idi. Bu bulgular ve kullanılan metodoloji H.E. Mrs. Suzanne Mübarak'ın yazdığı SILENT IMAGES adlı kitabında yer aldı.

Sonuç görüldüğü üzere Eski Mısır'da yaşayan kadınların Roma ve Yunan medeniyetlerine göre çok daha önemli bir yere ve çok daha önemli rollerde toplum içerisinde yer aldığı göze çarpmakta. Bağımsızlık ve saygı bazında Eski Mısır'da kadın ve erkek arasında tam bir eşitlik söz konusu idi. Yazar bu durumun bugünkü feminist hareketinin temel aldığı öge olduğunu ifade eder.

"Biz kadınlar aile oluşumlarında, bütçelerin (ev) dengelenmesinde gerek eş gerekse koca gibi davranarak omuzlarımızda büyük bir ağırlık taşıdık. Biz kadınlar, aile birimlerinde duygusal anlamda bütün fertlere eşit davrandık. Ve biz kadınlar ön saflarda yerimizi almamız. Çünkü işlerimizi ve zamanımızı en ekonomik şekilde organize ederek bizden bekleneni verdik. Herhangi bir işi tamamlamanın yolu etkili planlama; yeri geldiğinde çalışma, yeri geldiğinde de eğlenmeyi ve toplumla bir arada olmalıdır" diye yazıyor bayan Mübarak.

Zaman değiştiğinde kadının rolü, yükümlülüğü de değişmekte. Ama geçmiş bir prologdur ve kadın tıpkı Eski Mısır'daki gibi modern toplumda yerini almalıdır.

Lütfen, sizinle bulgularımı ve kadının eski tarihteki yerini şanlı mutluluk çağı diye bilinen Eski Mısır'da nasıl ele alındığını paylaşmama izin verin.

Mısır efsanelerine göre, ülkeleri tanrıların gazabından, fırtınalar ve felaketlerden kurtulduğunda ilk devleti, ilk dini, düzenin oluşumunu, medeniyetin ortaya çıkışını onlarda görürüz. Mısır kültürünün 3 bin yıl boyunca günümüze kadar çok az değişikliğe uğrayarak gelmesi de şüphesiz tanrısal orjine bağlıdır ki yapılan

değişikliklerde araştırmacıların ve yazarların yorumlarıyla çerçevesiyle.

Bu kültürün merkezinde var olan tema "Tanrısal Krallıktır". Krallar kendilerini tanrıların ölümcül vücutta tecelli eden, tanrısal güce sahip olan yeryüzü tanrıları olarak tanıttırlardı (burada krallar firavunlardır). Örneğin gökyüzü tanrısı Horus, ya da Şahin Horus gibi. Firavun ya da kral bir tanrı olarak ülkenin huzuru ve refahından sorumluydu. Bununla beraber, bereketten (tarım), iklimden (doğal felaketler) de sorumluydu. Kral ölümlülerle ölümsüz olan tanrıların dünyası arasında aracı görevi görmekteydi.

Mısırlılar Tanrısal Enerji olarak tabiatı gösterir tanrıların da tabiatla yaşayan çok nitelikli güçlü hayvanlarla özdeşleştirirdi. Kral aynı zamanda dünyevi gücüyle de tanımlanmaktaydı. Örneğin kafasındaki Kraliyet Sembolü, kobra yılanı ve yılanın kuyruğu, boğaya bağlıydı. Sözü ettiğimiz bu iki hayvan hayvanlar aleminin çok güçlü olarak kabul edilen iki canlıdır da aynı zamanda...

Kraliyet amblemine kazara dokunmak, çarpmak çok büyük ceza getirmekteydi. Bu güçlere sahip kralın başlıca görevleri, ülkede huzuru, barışı sağlamak, tarım ürünlerinin bereketli yetişmesini sağlamak, insanların et, yiyecek, içecek ihtiyaçlarını karşılamaları için toprağın bereketli olmasını sağlamak. Görevi bunlarla kalmayıp tanrılarla iletişim kurmak (teoriye göre tanrılarla iletişimi tek bir insan kurabilir, o da kraldır) ve tanrılardan aldığı bilgiler doğrultusunda Nil Nehri'nin ne zaman taşıp taşmayacağını halka söylemektir. Böylece hasatın verimi fazla olur, ülkenin refahı, gönenci artardı. Mısır Tanrısı'nın başından sonuna krallar ülkeyi çok merkezi ve bürokratik bir şekilde yönetmişlerdir.

İsis ve Osiris

Mısır'da oluşan tanrısal kraliyet teması oluşumu bakımından bir kral ve kraliçenin içinde olduğu Mit'i temel alır. Eski din merkezi Heliopolis'teki bulgulara göre tanrı Osiris (mitolojik), ülkeyi yöneten ve bu ülkeye medeniyeti, sanatı getiren tanrıdır. Arkadaşı ise kızkardeşi ve aynı zamanda karısı olan İsis'tir. Osiris'in sıcakkanlı ve kıskanç kardeşinin adı Septh; Septh'in karısı ve kızkardeşi de Nephthys'tir. Septh'in planı kardeşini öldürüp tahtı ele geçirmektir. Daha sonra çok güzel bir sandık yaparak, bu sandığa kim sığarsa sandığı ona hediye edeceğini söyler. Osiris sandığa girer (sandık zaten O'nu öldürmek için yapılmıştır), sandığa girmesiyle Nil Nehri'ni yuvarlanan Osiris, sadık kız kardeşleri tarafından kurtarılır (kız kardeşlerinin Tanrı Anubis de

yardım eder ve İsis de O'nu başışlar (çünkü İsis, Osiris'e hamiledir). Doğacak bu çocuk, Osiris'in intikamını Septh'ten alacaktır.

İsis, çocuğunu Septh'den saklayarak Nil Deltası'nda büyütür. Ayrıca İsis'in çocuğunu koruyarlardan biri de tanrıça Hathor'dur (bu arada doğan çocuk Horus'tur). Horus büyüdükten yıllar sonra amcası Septh ile savaşıır. İlk savaşıta çok büyük bir başarı elde edemez. Ancak tanrılar konseyi Septh ve Horus arasındaki mücadeleden yorulmuştur ve Horus'un tahta geçmesi gerektiğini kabul eder. Horus tahta geçer. Akıl tanrısı Thoth, Ona babası Osiris'in sihirli gözünü verir ve o gözlerin görmüş geçirmişliğinin verdiği tecrübe ve deneyimle Horus, ülkeyi yönetmiş, Osiris de yeraltının kralı olmuştur.

Bu hikaye dört mevsimin oluşumunu ve geçiş süresince toprağın uğradığı felaketleri anlatır. Ancak bilindiği gibi su altında kalan toprakların verimi (delta) daha çok olur. Yeraltında Osiri bunu yönlendirerek toprağın verimini sağlarken diğer yandan Horus da refahı bol olan ülkede yönetimi kontrol eder.

Kraliçelerin Rolü

Pharome Tarihte Mısıııda erkeğin , kadın üstünde bariz bir etkisi vardı. Öyle ki verimlilik bile erkek bir hayvan olan boğa ile temsil edilirdi. Kadının toplumda ve kraliyet ailesinde söz sahibi olduğu anlar çok az ya da yok gibiydi. Ya kral veya evin erkeği olmayacak; ya da ülkede savaş, kaos gibi şeyler söz konusu olduğunda kadınların sözü geçerdi. Ancak tarih boyunca kraliyet ailesi içinde yer yer kadınların yaptırım güçleri oldukça fazla ve etkili de olmuştur. Örneğin kraliçe ve annesi, kralın tanrısalılığını paylaşır, dini yaşamda kral gibi kutsal kabul edilirlerdi. Kral erkek imajlarla (şahin, boğa) tasvir edilirken, kraliçe tanrıça Nekhbet ile tasvir edilmiştir. Kraliçe şahin- kralın yanında yer alan bir akbaba gibi tasvir edilmiş, krala güneş tanrısı Ra'nın oğlu diye hitap edilirken, kraliçeye üstünde tanrıça Hathor'un (Ra'nın kızı) disk takılmaktaydı. Kraliçelik krallığın ayrılmaz bir parçası, tamamlayıcısı idi. Temelde çok farklı, birbirinin yerini dolduramaz iki unsur idi krallık ve kraliçelik. İkisi de birbiri olmadan olamazdı. Aralarındaki tek fark kralın tapınmakta olduğu zaman kraliçenin ona eşlik etmesi ve tanrılara armağanlar sunmasıdır. Ayrıca tanrısal dünya ile iletişim kurmak sadece krala ait iken, kraliçe çok nadiren onlarla yüksek papazları delege olarak yollayıp konuşabilirdi.

Kraliçeler, kendi uşaklarına sahip idi, bu uşaklar, hizmetçiler, kahyalar, kocaları ya da babaları tarafından tahsis edilirdi. Ayrıca her kraliçenin kendine ait mülkü, arsası vardı. Khutu'nun büyük kızı olan

kraliçe tomb'unda (mezar) eyalete sahip olduğu belirtilmiş, bu eyaletlerin ya da milletlerin ekonomik olarak bağımsızlığından, ve kalkınmanın iyi olması, malın sahibi olan kadının gücünü yansıtmakta ve ona potansiyel güç temeli sağlamaktadır.

Eski Kraliçeler

Eski kraliçeler hakkında detaylar elusiftir. İlk iki hanedanı yönetenler gölgesi yaratıklardır. Bu yaratıklar büyük gibi görünen heykellerinin aksine oldukça küçüktür. Ancak o dönemdeki büyük Mastaba mezarları iki tanedir. Bu iki mezarda kraliçelere aittir. Nagadadaki büyük mezar Neith- hotep (Mısırın eski iki yöneticileriyle alacalı; Narmer ve Hor-Aha), Neith- hotep de bu krallardan birinin ya karısı ya da kızı olarak bilinmekte, kraliyet mirasçısı olarak kabul edilmekte aynı zamanda Kuzey ve güneyin birleşmesinde etkili olduğu sanılmaktadır.

Abydos kraliyet mezarlığında bulunan diğer bir mezar taşı (kraliçe Merneith'e aittir) ise şöyle der: 1-Hanedanın kralları ile beraber kraliçelik yapıp ülkeyi yönettiği ifade edilmekte. Maalesef o dönem hakkında son derece dar kapsamlı bilgiye sahibiz.

Kraliçe Nitokerty

Eski krallıkta özellikle 4. Hanedan zamanından itibaren bilgi kaynaklarımız artmakta. Mezar taşlarından, kraliçelerin, kraliyet ailesinden kadınların isimleri, kralla olan alakaları kolaylıkla anlaşılabilir; ancak eski kralın sonuyla birlikte bilgi kaynaklarında kıtlasma ve karmaşıklık görülmektedir.

Bu ayaklanma döneminde, kaynaklar bize 6. Hanedanın kraliçesi, asıl ve sevgi dolu insan kraliçe Nitokoty'den söz edilir. Bu bilgi kaynağının Giza dağındaki Piramitte saklı olduğu düşünülmekte. Kraliçe Nitokerty tahta çıktığında ülkedeki birlik ve beraberlik kopma noktasına gelmiş ancak diğer mirasçıların ülke yönetiminde söz sahibi olması gündeme gelmemiştir. Kraliçe Nitokerty'e dair herhangi bir heykel ya da figüre rastlanmamakta, Saggara'daki kazılarda kendi dönemine ait heykeller bulunmuş, ancak bilinmezliklerle dolu kraliçe hakkında ismi dışında bir şey elde edilememiştir.

M.Ö. 5. Yy.'da Yunan tarihçi Herodotos'un yazmış olduğu hikayeler vardır (Nitokerty hakkında). Kocasına yapılan suikast Nitokerty'nin tahta geçmesine sebep olmuş, Nitokerty'nin intikam almasını sağlamıştır. Nil'e hendek kazdıran kraliçe, kocasının katillerini hendekte eğlenceye davet eder. Yemek ve içkiden sonra hendeğin ağzını

açtıran kraliçe, katillerin hendekte boğulup ölmelerini sağlar. Daha sonra Herodot'un yazdığı kadarıyla kendini ateşin üzerine attığı rivayet edilir.

Kraliçe Sobekneferu

Eski krallığın çökmesiyle başlayan kargaşa dönemi 150 yıl sürmüştür, 11 ve 12. Hanedanın güçlü yönetimi sayesinde güçlü savaşçılar devletin yapısı ve bütünlüğünü yeniden oluşturmuştur.

Eski kaynaklar Sobekneferu'nun 12. Hanedanın son 4 yılda tahtta olduğunu belirtir. 3. Amenemhat'ın kızıdır. 4. Amenemhat'ın müstakbel kuzeni ya da kardeşidir. Babasının Havaradaki mezarından elde edilen 2 fragmana göre ismi kralın yanında yer almıştır. Bu da bir dönem devleti babasıyla birlikte yönettiğini gösterir. Diğer fragmanda kesin olmamakla beraber 4. Amenemhatla ne bir kanbağı ne de bir alakası olduğu belirtilmektedir. Ayrıca tahta gelmesinin sebebi erkek bir mirasçı olmaması gösterilmekte, Mazghuna'daki 2 piramidin biri 4. Amenemhat'a diğeride Sobekneferu'ya aittir. Fakat delikler ya da kanıtlar yeterince konklusif (sonuca varan) değildir.

Sfenkslerden birinden elde edilen bir fragmanda Horus'a, Meryetre'ye aşağı ve yukarı Mısırın kralına, Sobekneferu'ya, Ra'nın kızına, Sobekneferui'ye ait parçalar bulunmuştur.

Ayrıca kralların tanrısallığından söz etmiştik. Horus (kral-tanrı), Dişi Horus (kraliçe)- ancak mitolojide Dişi Horus diye bir isimlendirme yoktur- bu kraliçenin kendini tanrıça görmesidir.

17. hanedanın bu güçlü yöneticileri, hep kraliçeler tarafından desteklenmiş; kralın yokluğunda (savaş,sefer) kraliçeler devletin başına geçmiştir. Taht mücadelelerinde erkek mirasçıların çokluğu söz konusu ise annelerinin ve arkadaşlarının desteğini alırlardı. Tamamen bir KRAL gibi ele geçirme amacıyla çok az ya da hiç müdahalede-girişimde bulunmamışlardır.

Kraliçe Hatshapsut

Bu ünlü kraliçe, diğer kraliçelerden istisnai bir özelliğe sahiptir. O da, hanedan krizinde etkili olarak yönetimde yer almıştır. 1. Tuthmosis'in kızı olarak hanedan yönetiminde etkin rol oynamıştır. M.Ö.1492 yılında babası (Tuthmosis 1'in) tahta geçince Neterura adında bir kızı olmuştur. 13 yıllık kraliçeliği döneminde Hatshepsut'a kralın kızı, kızkardeşi, ayrıca kendisine verilen diğer bir fitr ise "tanrının karısı Amun" ki Hatshepsut'un en çok kullandığı isim budur.

Tuthmosis 2 M.Ö. 1479 da ölünce, Iset aynı zamanda oğludur, tahta Tuthmosis III olarak geçer, ancak Iset çok küçüktür, tahtı yönetecek kadar olgun değildir. Iset'in teyzesi olan Hatshepsut ülke yönetimini bir

yerde ele almış ve Tuthmosis III 'ün ilk saltanat yıllarında ülkeyi bir kral gibi yönetmiştir. Kamakade bulunan bir blokta tanrılarının sunduğu armağanlar görünür. Kralların yaptığı şeyleri yapan Hatshepsut aynı zamanda Karnaktaki bir tapınakta sadece krallar için yapılmış Obelisklere de sahiptir. Kraliçe Hatshepsut saltanatı döneminde ülkenin bürokratik ve merkezi yönetimini başarıyla yürütmüştür.

Hatshepsut'un bu denli başarılı olmasının çeşitli sebepleri vardır. Kralın genç oluşu dolayısıyla tek güç konumuna sahip olması. Ancak Tutmosis III büyüdükçe ona olan desteği doğal olarak azalmakta, genç kral tecrübelendikçe güç kontrolünü eline almaktaydı. Genç kral askeri eğitimini alırken, kraliçede tahtı bırakma hazırlığı içinde kendisine ait Deir El Bahri'de büyük bir anıt mezar yaptırmaya başladı. Tuthmosis III tamamen tahta geçince kraliçe Hatshepsut tamamıyla kendini Deir El Bahrideki mezarın yapımına verdi. Tapınağın (anıt mezar) duvarlarından birinde kendi tanrısal doğumu, nasıl kraliyet tahtına geçtiği Tanrı Amun'un ona ülkeyi yönetmesi için destekleyip Tanrılar Konseyini Hatshepsut için toplaması v.s. Akıl Tanrısı Thoth, Tuthmosis I'in karısı olan Athmos'a, Tanrı Amun vasıtasıyla kızı Hatshepsut'un tanrının kızı olduğunu ilettirdi. Bu duvarda yazılı olan bilgilere ilaveten, kahnitılardan birinde Tanrı Amun ile kraliçenin bir koltukta otururken tasvir edilmiş çizimleri ve bu iki tanrıça Neith ve Selkit ile beraber tasvir edilmişlerdir. Tanrılar kraliçeye yaşam gücü ve doğa gücünü vermiştir. Burada ya da herhangi bir yerde feminen zamir olarak yazıtlarda kullanılsa da, erkek gibi de tasvir edildiği görülmüştür. Bazı yapıtlarda ise kraliçe sanki bir erkek gibi sakallı ve kitlelidir.

